

ἀπροσίτους αὐτῷ τόπους τούτους. Ὡσαύτως διὰ τοῦ σιδηροδρόμου τούτου θὰ γνωσθῶσι κάλλιστα αἱ χῶραι, αἵτινες πολὺ ἀπέχουσι τοῦ νὰ θεωρῶνται ἤδη καλῶς ἐξερευνημέναι καὶ θὰ συνδεθῶσι σχέσεις μετὰ λαῶν, τέως ἀγνώστων τῇ Εὐρώπῃ. Ἐκτὸς τούτου θὰ προστεθῶσιν ἄπειροι ἐκτάσεις εἰς τὴν προωδευμένην εὐρωπαϊκὴν ἐκμετάλλευσιν, αἵτινες Κύριος οἶδεν εἰς ποῖον σημεῖον παντελοῦς ἐγκαταλείψεως εὐρίσκονται νῦν. Οὕτω δὲ ἡ ἀχανὲς Σιθηρικὴ χῶρα, κατοικουμένη ἤδη παρὰ 5 μόνον ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων, ἐνῷ ἡ ἐπιφάνειά της ὑπερβαίνει τὰ 10 ἑκατομμύρια τετραγωνικῶν χιλιομέτρων, θὰ ἴδῃ αὐξανόμενον τὸν πληθυσμὸν της καὶ ἐκμεταλλευσόμενον τὸν πλουτόν της.

Τὰς οὐκ ὀλίγον ἐνδιαφερούσας πληροφορίες ταύτας ἐνομίσαμεν καλὸν νὰ δημοσιεύσωμεν ἐν τῷ *Παρνασσῷ*, νομίζοντες ὅτι παρέχομεν εὐχάριστον καὶ ὠφέλιμον ἀνάγνωσμα εἰς τοὺς ἡμετέρους.

Ε. Ἑρπειζκος.

Η ΣΑΤΥΡΑ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΟΥΡΗΣ

(Σημειώσεις ἐκ τοῦ περιθωρίου τοῦ «Φασουλῆ Φιλοσόφου»)

Εὐρίσκω μεγίστην τέρψιν νὰ ῥίπτω ἐπὶ τοῦ περιθωρίου πῶν καλῶν βιβλίων σκέψεις, ιδέας, φράσεις ἀτελεῖς, διὰ τοὺς ἄλλους μὲν ἄνευ τινὸς ἐννοίας, ἀραβουργήματα, κεντήματα ἀκομψα πολυτελοῦς ὑφάσματος, δι' ἐμέ δ' ὅμως προσφιλεῖς ἀναμνήσεις, εὐτυχεῖς νοεράς συναντήσεις, στιγμιαίας πνευματικᾶς μετὰ τοῦ συγγραφέως διαλέξεις.

Γνωρίζετε τὸν γερμανὸν Μάξ Νόρδου ; Ἀνέγνωτε τὰ «κατὰ συνθήκην ψεύδη του», τὸ σπινθηροδόλον ἐκεῖνο βιβλίον, τὸ ὁποῖον ἐν Γερμανίᾳ θεωρεῖται ὡς τὸ μεγαλείτερον φιλολογικὸν γεγονός τῆς τελευταίας δεκαετίας ; Εἶδετε πῶς, κατὰ τὸν εὐφυέστατον συγγραφέα, ἡ πολιτικὴ, ἡ μοναρχία, τὸ κεφάλαιον, ὁ ἔρω, ὁ γάμος, ὅλα, ὅλα, εἶνε ἐκ συνθήκης ψεύδη τῆς πεπολιτισμένης ἀνθρωπότητος ;

Ὁ Σουρῆς εἶνε ὁ ἑμμετρος Μάξ Νόρδου τῆς Ἑλλάδος, ὁ δὲ Φασουλῆς Φιλόσοφος προῶρισται νὰ συμπληρώσῃ τὸ ἔργον τοῦ πνευματώδους Γερμανοῦ.

Κατὰ τὴν ταπεινὴν μου γνώμην, ὁ Νόρδου καὶ ὁ Σουρῆς, εἶνε οἱ ἀληθέστεροι φιλόσοφοι ἐξ ὅλων τῶν συγχρόνων. Δὲν μὲ ἀρέσκει οὔτε ὁ

ἄγγλος Σπένσερ μὲ τὸν ἄκρον ποζιτιβισμόν του, οὔτε ὁ Γερμανὸς Χάρτμαν μὲ τὸν μαῦρον πεσιμισμόν του, οὔτε ὁ Βούνδτ μὲ τὸν ὤμὸν γατουραλισμόν του.

Οὐδαίς ἐκ τῶν τριῶν λέγει τὴν ἀλήθειαν καὶ φιλοσοφία ἄνευ ἀληθείας, ἔρρετω. Ὁ Νόρδαου καὶ ὁ Σουρῆς εὔρον τὴν ἀλήθειαν . . . εἰς τὸ ψεῦδος. Πόσον μὲ τέρπει ἡ ἀληθῆς μετριοφροσύνη τοῦ τελευταίου εἰπόντος :

Τί δύναμεις ἐνήργησε καὶ διεπλάσθ' ἡ σφαῖρα ;
ὁ ἓνας εἶπε τῇ φωτιά κι' ὁ ἄλλος τὸν αἶρα
κι' ὁ τρίτος μόνο τὸ νερό
'Αλλ' ὁ σοφὸς Ἐμπεδοκλῆς ἐδέχθη καὶ τὰ τρία
καὶ τέλος πάντων ἔγινε μεγάλη φασαρία
σ' ἐκεῖνον τὸν παλῆθ' καιρό.
Καθένας ἦτο βέβαιος πῶς ἦρε τὸ σωστό
καὶ καθεὶ τόσο ἄλλαξαν τοῦ κόσμου τὸν Χριστὸ
μὲ χίλια δυὸ μπερδέματα . . .
ἀλλὰ ἐδιάβασα κι' ἐγὼ αὐτὰ τὰ κολοκύθια,
κ' εἰς ἓνα κι' ἄλλο σύστημα εὗρήκα μίαν ἀλήθεια,
πῶς ὅλα εἶνε ψέμματα.

* *

Ὁ Σουρῆς πλείοτερον παντὸς ἄλλου ἀνέγνωσε καὶ κατενόησε τὸ ἐξοχώτερον ποίημα τοῦ αἰῶνος, τὸν Φαῦστον, καὶ ἰδίως τὸν πλήρη ἀληθείας στίχον ἐκεῖνον τοῦ μονολόγου:

Σοφὸς δὲ εἶμαι τόσον ὥς καὶ πρότερον

καὶ ἀπὸ τοῦ σφωτάτου τούτου στίχου ὥς ἀπὸ χρυσοῦ καρφίου ἐξήρτησεν ὅλον τὸ φιλοσοφικόν του σύστημα ἐν τῷ «Φασουλῇ φιλοσόφῳ του». Ἐν οἷδεν, ὅτι οὐδὲν οἷδεν, ἰδοὺ τὸ ἄσμα τῶν ἀσμάτων τῆς φιλοσοφίας του.

* *

Ὅ,τι ὁ Σπινόζας, ὁ Σοπενχάουερ καὶ ὁ Χάρτμαν ἀνέπτυξαν διὰ πολλῶν τόμων, ὁ μὲν πρῶτος διὰ τῆς Ἠθικῆς του, ὁ δὲ δεῦτερος διὰ τῆς φιλοσοφίας του, καὶ ὁ τρίτος διὰ τῶν «Φιλοσοφικῶν ζητημάτων τοῦ παρόντος», περὶ τῶν ἀπακτιοδόξων θεωριῶν των, τὰς ὁποίας ἀναγινώσκων τις νομίζει ὅτι ἀναπνέει αὔραν νεκροταφείου, νομίζω ὅτι συνοψίζονται κάλλιστα εἰς τοὺς τέσσαρας αὐτοὺς στίχους:

Ἄνθρωπος εἶμαι φύσεως πετώσης καὶ πεζῆς,
Ἡράκλειτος φιλόσοφος καὶ δημοσιογράφος,
κι' ἔταν κανένας μέρωτ' ἄσάρεται, βρέ, νὰ ζῇς ;
τοῦ ἀπαντῶ στραμάρ' μας, ἂν ἔλειπε κι' ὁ τάφος.

* *

Ὁ Σουρῆς πρὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ «Φασουλῇ Φιλοσόφου» δὲν εἶχε πώ-

σον φωτεινὴν φιλολογικὴν φυσιογνωμίαν, ὅπως σήμερον. Εἰς τὰς διακοσίας χιλιάδας στίχους τοῦ ἔβλεπες τὸν παρατηρητικὸν δημοσιογράφον τὸν εὐφυῆ χρονογράφον, τὸν φροντίζοντα νὰ ζήσῃ ἐφημέριως, νὰ σκορπίσῃ εἰς τὰ πτερόεντα φύλλα τοῦ «Ῥωμηοῦ» τὸ ἀττικὸν μέθυ καὶ τὴν ἀστικὴν θυμηδίαν, καὶ ἀμεριμναῖντα περὶ τῆς Δόξης, εἰς τὴν ὅποιαν ὅλοι οἱ ἀληθεῖς ποιηταὶ ἀποβλέπουσιν. Ἀλλ' ἐνεπνεύσθη τὸν «Φασουλὴν Φιλοσόφον» καὶ ἐν ᾧ πρότερον τὸν περιέμενε τὸ χάος τῆς Νιρβάνας τοῦ Βούδδα, ἦν τόσον ἐξόχως ἐξύμνησεν, ἥδη τῷ ἀνοίγονται τὰ οὐλύμπια δώματα τῆς ἀθανασίας, ἐντὸς τῶν ὁποίων θὰ συμπαρακαθήσῃ μετὰ τῆς σεμνῆς χορείας τῶν ἀληθῶν ποιητῶν τῆς ἀνθρωπότητος.

*

* *

Ὅσοι ἔγραψαν μέχρι τοῦδε περὶ τοῦ «Φασουλῆ Φιλοσόφου» λίαν εὐφυῶς ἐξῆρρον τὰ φωτεινότερα σημεῖα τοῦ ἔργου, ἢ ὥστε νὰ ναναγκασθῶ νὰ ἐπαναλάβω τὰς ἐξ ὧν ἐπ' αὐτῶν κρίσεις. Δὲν συμφωνῶ ἐν τούτοις μετὰ τινος ἐξ αὐτῶν, ὅστις ἐσφάλη κακίστας μέρη τινὰ τοῦ «Φασουλῆ Φιλοσόφου», ὥς μὴ φέροντα δῆθεν φύλλον συκῆς. Τὸ ἀρχαϊκὸν κάλλος δὲν στέργει τοιαύτας ἀμφιέσεις. Ἡ Ἀφροδίτη τοῦ Κανόδα, καίτοι ἀποκρύπτουσα τὴν γυμνότητά της διὰ τῆς χειρὸς της, κινεῖ περισσότερον εἰς πειρασμὸν ἀπὸ τὴν Ἀφροδίτην τοῦ Πραξιτέλους, ἥτις μετ' ὅλην τὴν ἀδαμιαίαν περιβολὴν της, σὲ μεταρσίοι εἰς τὰς ἰδανικὰς σφαῖρας τῆς σκέψεως. Μάρτυρες οἱ ἄγγλοι περιηγηταί, οἵτινες συνελήφθησαν ὑπὸ τῶν φυλάκων τοῦ Μουσείου τῆς Φλωρεντίας παίζοντες ρόλον φλογερῶν Ηυγμαλιώνων ἐνώπιον τῆς πρώτης. Ἄλλως τε πότε ἔθεσαν οἱ προπάτορές μας τὸ φύλλον τῆς συκῆς; Μετὰ τὴν ἁμαρτίαν, μετὰ τὴν αἰσχύνην.

*

* *

Ἀλλ' ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον διέφυγε τὴν ὀξύδερκεϊαν τῶν κριτῶν τοῦ «Φασουλῆ Φιλοσόφου» εἶνε ἡ Σάτυρα, ἡ ἀληθὴς Σάτυρα, ἥτις ἐξέρχεται πάνοπλος ἐκ τοῦ ἔργου τούτου, καὶ ἥτις δὲν ὑπῆρχεν εἰς τὰ προγενέστερα ἔργα τοῦ Σουρῆ, ἐκτὸς ὀλίγων στίχων τοῦ «Δὸν Ζουάν» του. Ὅχι! δὲν ἦτο Σάτυρα τὸ ἀπέρανταν ἐκεῖνο ἐκ στίχων οἰκοδόμημα, τὸ ὅποιον ἡ γόνιμος τοῦ ποιητοῦ μας Μοῦσα ἠγάγειν ἀπὸ εἰκοσαετίας. Ἦτο ἡ θεὰ τῆς Φαιδρότητος, ἡ κρατοῦσα εἰς τὴν μίαν χεῖρα πλαγγόνα ἐρυθρόσκουρον μετὰ κωδωνίσκων καὶ διὰ τῆς ἄλλης τὰ ξύλινα ἀνδρείκελα τοῦ Φασουλῆ καὶ τοῦ Περικλέτου. Ἦτο ἡ ἄχολος τοῦ Γέλωτος Μοῦσα, ἡ φοροῦσα προσωπίδα καὶ ραίνουσα μὲ στίχους καὶ ἄνθη ἐκείνους, ἐνώπιον τῶν ὁποίων παρήλαυνε τὸ πτερωτὸν ἄρμα του. Ἦτο ἡ γελωτοποιήσις, ἡ φάρσα, ἡ bouffonnerie. Ἀλλὰ δὲν ἦτο ἡ Σάτυρα ἡ κρα-

τοῦσα τὴν μάστιγα τοῦ Ἀρχιλόχου, τὴν λόγχην τοῦ Ίουβενάλη καὶ τὸ βούνευρον τοῦ Βααλώ.

Διὰ τοῦ «Φασουλῆ Φιλοσόφου» ὁ Σουρῆς ἐγένετο ἀληθὲς σατυρικός ποιητής, ὅστις

ridendo castigat mores,

ὅστις διὰ τῶν αἵματηρῶν μαστιγώσεών του καὶ τῶν μεστῶν ἀγανακτήσεως κραυγῶν του ἀνεγείρει ἐκ τοῦ ληθάργου καὶ τὴν μᾶλλον πεπωρωμένην καρδίαν. Ἄν ὁ Σοῦπρος καὶ ὁ Καρύδης ἐκαυτηρίασαν πληγὰς τινὰς ἐθνικάς, ἰδίως πολιτικάς παρεκτροπὰς, ἀλλ' ὁ Σουρῆς ὑψοῦται ἄνω τῆς συνήθους σφαίρας τῶν πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν ἐλαττωμάτων τοῦ ἔθνους, καὶ γίνεται παγκόσμιος. Ἡ κατὰ τοῦ ἔρωτος καὶ τῶν γυναικῶν σάτυραί του (ἀριθ. 32, 33, 38 καὶ 41) καθὼς καὶ ἡ παρωδία τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος (ἀριθ. 44) εἶνε ἀρισταυργήματα σατυρικῆς ποιήσεως, πλήρη ὀργῆς καὶ μίσους, ἀναμιμνήσκοντα τὸν μέγαν λατῖνον ποιητὴν.

* *

Ὅ,τι πρὸ δεκαετίας ἀστεϊευόμενος ἴσως δημοσιογράφος φίλος του ἔλεγε περὶ τοῦ Σουρῆ, ὅτι εἶνε ὁ Καρδούτσης τῆς Ἑλλάδος, τότε μὲν ἦτο πρόωρος ἀστεϊότης, τὴν σήμερον ὁμῶς ἐγένετο πραγματικότης. Καὶ οἱ δύο ἔχουσι γενναίαν τὴν πτῆσιν, γενικωτέραν τὴν ἔμπνευσιν. Οὔτε ὁ εἰς ἀνήκει εἰς τὴν Ἰταλίαν οὔτε ὁ ἄλλος εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἀμφότεροι ἀνήκουσιν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα. Ὁ Καρδούτσης γράφει στίχους περὶ Ἑλλάδος, οὓς ἤθελον φθονήσῃ ὅλη ἡ χορεία τῶν ἐθνικῶν ποιητῶν τῆς. Ὁ Σουρῆς ἐξυμνεῖ τὸν Βούδδαν ὡς ἐμπνευσμένος τις ἀρχιβραγχμάν, ἀπὸ τῶν ἀδύτων τῆς παγόδας του:

Ἐκεῖ ἅς ἀναπαύεται πᾶς μάρτυς καὶ πᾶς ἥρως,
γευθεὶς σοφίας μάννα...

δὲν εἶνε ἀμοιβὴ παντὸς καὶ τοῦ τυχόντος κληρὸς
τοῦ Βούδδα ἢ Νιρβᾶνα.

Χρυσοῦς ὀρθοῦται ἅτὸν Ναὸν ἐκεῖνον τῆς σιγῆς
ὁ τρίπους τῆς Πυθίας,

καὶ δὲν εἰσέρχεται ποτὲ χειρῶναξ ἐναγῆς
κι' ἐχθρὸς τῆς Ἀληθείας.

Ἐκεῖ φωτίζει τὴν πυκνὴν τοῦ Μηδανὸς σκοτίαν
ὥς ἀληθῶν θαυμάτων,

καὶ βλέπομεν ἀθάνατον τὴν ἀριστοκρατίαν,
τῶν εὐγενῶν πνευμάτων.

* *

Γνωρίζω, ποιητά μου, ὅτι θάγανακτῆσης ἐκ μετριοφροσύνης ἐναντίον τοῦ φίλου σου, ὅστις χαράσσει ἐξ ἀληθοῦς ἐνθουσιασμοῦ τὰς γραμμάς ταύτας, καὶ θὰ κραυγάσῃς: «Οὐφ! τί θυμιατῆρι!» καὶ ἴσως ἴσως ἐκστομίσῃς ἐναντίον μου καμμίαν ἀπὸ ἐκείνας τὰς προσφιλεῖς σου λέξεις ἐκ τοῦ πλουσίου λεξικοῦ σου. Ἀλλ' ἀδιάφορον. Θεωρῶ καθήκόν μου νὰ συλλέξω ἐκ τοῦ περιθωρίου τοῦ «Φασουλῆ Φιλοσόφου» ὅλας τὰς σκέψεις, ἃς μοὶ διηγείρην ἢ ἀνάγνωσις καὶ νὰ τὰς ῥίψω ἀτημέλητους, ἀψιμυθιώτους, ἄνευ ἀξιώσεως, ἐπὶ τοῦ χάρτου, ὡς ἐμπνεύσεις μᾶλλον παρὰ ὡς κρίσεις ἐπὶ τοῦ ἔργου σου. Ἄν δὲ ἀπομακρύνωμαι ἐνλοτε ἀπὸ τοῦ ἔργου διὰ νὰ ὁμιλήσω περὶ τοῦ ποιητοῦ, τοῦτο πράττω, διότι φρονῶ, ὅτι εἶνε ἀδύνατον νὰ γράψῃ τις περὶ ἔργου τινὸς καὶ μάλιστα ποιητικοῦ, χωρὶς νὰ γνωρίζῃ καὶ τὸν ποιητὴν. Λοιπὸν παῦσε νὰ γκρινιάζῃς διὰ τοὺς δικαίους ἐπαίνους καὶ ἄκουε ἀπαθῶς τὰ ἐλαττώματά σου.

* *

Ἐλαττώματα! καὶ τίς δὲν ἔχει; Μήπως ὁ Ὅμηρος καὶ ὁ Σαλκσπηρ δὲν γέμουσι τοιούτων; Εἶνε δυνατόν νὰ εἶνέ τις ἀληθὴς ποιητὴς χωρὶς νὰ ἔχῃ ἐλλείψεις εἴτε ἐκ τῆς ἰδιοσυγκρασίας του, εἴτε ἐκ τῆς διεγερσιμότητος τῆς νευροπαθοῦς φύσεώς του;

Ὁ Σουρῆς εἶνε τὸ κατ' ἐξοχὴν μαρμόθρεπτον τέκνον τοῦ ἀττικοῦ ἡλίου. Ἐγείρεται ὅπως ἐκεῖνος ἐνλοτε μὲ νέφη ὁμίχλης καὶ κατακλίνεται ἐν μέσῳ ἀπλέτου σελαγισμοῦ. Λατρεύει ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον πυρπολεῖ καὶ πυρπολεῖ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον λατρεύει. Ἀνεγείρει βωμοὺς εἰς τὸν Ἑρωτα σήμερον, ὅπως τὸν σατυρίσῃ αὔριον. Χλευάζει τὴν γυναῖκα τὴν πρωΐαν, καὶ τὴν λαχταρᾷ τὸ ἑσπέρας. Σήμερον εἶνε ὁ πλατωνικώτερος τῶν ἀνθρώπων καὶ γράφει στίχους ἐξατμιζομένους εἰς τὰ ἰδανικώτερα ὕψη τῆς ποιήσεως, αὔριον εἶνε ὁ διακαέστερος ψάλτης τῆς Κλεοπάτρας καὶ τῆς Λουκρητίας. Γράφων τοὺς φαιδροτάτους ἐκείνους διαλόγους τοῦ Φασουλῆ καὶ Περικλέτου, εἶνε σκυθρωπὸς καὶ σιωπηλὸς ὡς Κουάκερος, ἐν ᾧ στιχουργῶν τὸν σοβαρὸν Φασουλὴν φιλόσοφόν του εἶνε εὐθυμώτατος. Εἶνε νέος καὶ ποθεῖ τὸ γῆρας, καὶ ὅμως ὅταν εἶνε πλέον γέρων θὰ λέγῃ:

Καὶ ὅμως, ἐν ᾧ πλέον
ἐσάπισα παλαίων
εἰς τῆς ζωῆς τὴν πάλιν,
τὸ γῆρας τὸ μισῶ
καὶ θέλω καὶ λυσσῶ
Νὰ γίνω νέος πάλιν.

* *

Φασουλῆς καὶ Περικλέτους! ἴδου οἱ δύο ἀθάνατοι ἐθνικοὶ τύποι, τοὺς

ὁποίους ἐδημιούργησεν ἐν τῷ «Ρωμῆϊ» του. Εὐλιναι πλαγγῶνες, εἰς τὰς ὁποίας ἔδωκε σάρκας καὶ αἷμα ἡ ψυχοδότειρα Μοῦσα τοῦ μάγου ποιη- τοῦ μας. Ἀλλὰ ἔθνη ἔχουσι μόνον ἓνα τοιοῦτον κομικὸν ἐθνικὸν τύπον, τὸν Πουλτσινέλλαν ἢ τὸν Ἀρλεκίνον, ἡ Ἑλλὰς χάρις εἰς τὸν Σουρῆν τῆς ἔχει δύο. Ἡ διαφορὰ δὲ μεταξύ Φασουλῆ καὶ Περικλέτου ἀφ' ἐνὸς καὶ τοῦ Πουλτσινέλλα καὶ Ἀρλεκίνου ἀφ' ἑτέρου, εἶνε ὅτι τοὺς μὲν τε- λευταίους ἐδημιούργησεν ὁ λαὸς ὁλοκλήρως καὶ ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας, ἐν ᾧ τοὺς πρώτους ἐπλάσεν ἐντὸς δέκα ἐτῶν εἰς καὶ μόνος, εἰς δημιουργὸς ποιητῆς, ἐμφυσήσας εἰς αὐτοὺς τὰς σκέψεις, τὰς ἰδέας, τὰ ἐλαττώματα ὁλοκλήρου τοῦ ἔθνους. Ἰδοὺ διατί ὁ «Ρωμῆος», καίπερ ἐφημερίς, θά μεί- νῃ ἀθάνατος, αἰώνιος, καίπερ διακωμῶδων τὰ ἐπίκαιρα μόνον τῆς ἡ- μέρας γεγονότα, τὰς πολιτικὰς ἢ κοινωνικὰς actualités τοῦ ἔθνους.

Ὁ «Φασουλῆς Φιλόσοφος» εἶνε κομβαλόγιον ἐκ μαργαριτῶν περ- αμμένων διὰ λεπτοῦ χρυσοῦ νήματος. Οἱ μεγαλείτεροι μαργαρίται εἶνε : τοῦ Βούδδα ἡ Νιρβάνα, τὸ πρὸς τὰς ἱστορικὰς γυναῖκας πόλημα, ἡ Ἀνα- τομία, ἡ Νεότης καὶ ἡ Κατάρσις τοῦ Φασουλῆ.

Τί παιγνιδιάρικα, τί πεταχτή, τί φιλόγελως εἶνε ἡ Μοῦσα τοῦ Σουρῆ ἐν τῷ «Φασουλῆ Φιλοσόφῳ» του ! Πόσον γνωρίζει νὰ ζινῇ τὸ μεῖδιον, τὸν γέλωτα, τὸν θαυμασμόν ! Δύναται τις νὰ τὴν παρομοιάσῃ πρὸς τὴν μαγικὴν πυξίδα τῆς Πανδώρας ἢ πρὸς τὸ μυθικὸν κέρας τῆς Ἀμαλ- θείας, ἀπὸ τοῦ ὁποίου διασπείρονται ἐν ἀφθονίᾳ τῆς ποιήσεως τὰ δῶρα, ἡ ἁρμονία, ὁ ρυθμός, τὸ μέτρον, ἡ ὁμοιοκαταληξία.

Ἐν τῷ «Φασουλῆ Φιλοσόφῳ» ἠθέλησεν ὁ Σουρῆς, ὡς ὁ πλούσιος ἐκεῖ- νος ἑβραῖος τοῦ παραμυθιοῦ, νὰ ἐκτυλίξῃ μὲ μιᾶς ὅλον τὸν ἀμύθητον πλοῦτον τῶν μέτρων του. Δὲν ὑπάρχει δὲ οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν ὅτι τὸ ἔργον τοῦτο θὰ θεωρῆται ὡς τὸ ἀριστούργημα τῆς μετρικῆς, καὶ ἰδίως τῆς πλουσίας ὁμοιοκαταληξίας ὅλου τοῦ κόσμου. Τοῦτο δὲ ἐξ ἡμίσειας ὀφείλεται εἰς τὸν ἀριστοτέχνην τοῦ στίχου Σουρῆν, καὶ ἐξ ἡμίσειας εἰς τὸν ἀκένωτον θησαυρὸν τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης.

Καὶ ἐπειδὴ τὸ φλέγον τῆς ἡμέρας ζήτημα εἶνε τὸ γλωσσικόν, ἃς θί- ξωμεν αὐτὸ ἄκροισ δακτύλοις, χωρὶς νὰ ἐκφρασώμεν ἐνταῦθα ἐξ ὁλοκλή- ρου τὴν περὶ αὐτοῦ γνώμην μας. Πῶς σὲ φαίνεται ἡ γλῶσσα τοῦ Σου- ρῆς ; Δὲν εἶνε πλήρης ζωῆς, κάλλους, πλαστικότητος, ποικιλίας ἀπὸ τοῦ στίχου :

Ἠλίκον εἰσάκαμεν αἱ Ἀθηναῖοι θεῶν καὶ ἀνθρώπων
τομοῦ ἰα. Δεκέμβριος

μέχρι τοῦ ἄλλου ἐκείνου :

Ἐλάτε περδικόστηθαις καὶ μαρμαροτραχήλαις,

ἀνερχόμενη μέχρι τοῦ αἰθερίου ὕψους τῶν καρυφῶν τοῦ Ὀλύμπου, καὶ κατερχομένη αὐθωρεῖ, ὡς Μοῦσα ἀργυρόπεζα, πτερωτή, ὅπως πρέπει νὰ εἴνε ἡ γλῶσσα, ἔχουσα πτέρυγας τὴν Φαντασίαν καὶ τὴν Σκέψιν, μέχρι τῶν ἀπατήτων λημέριων τῆς Διάκουρας καὶ τῆς Πίνδου.

Ὅ,τι θέλουν ἄς λέγουν οἱ διαιροῦντες τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν εἰς καθαρύουσαν, εἰς δημώδη καὶ εἰς ὀμιλουμένην. Ἡ γλῶσσά μας εἴνε μία, ἐνιαία, ὅπως τὸ ἔθνος ὅπερ τὴν λαλεῖ εἴνε ἓν, ἐνιαῖον. Διγλωσσίαν καὶ τριγλωσσίαν ἐν αὐτῇ εὐρίσκουσι μόνον οἱ δασκάλοι. Ἡ γλῶσσά μας εἴνε μία, ἀλλ' ὡς πλουσιωτέρα πάσης ἄλλης ἔχει τρεῖς ἀμφιέσεις, τρία διαδήματα, τρία στολίδία. Ὅπως δὲ ἡ χαριτόβρυτος Βασίλισσά μας εἰς ἐθνικὰς ἐορτάς, εἰς αἰσθηματικὰς τοῦ ἔθνους στιγμὰς περιβάλλεται τὰ ἐλληνικά της φορέματα καὶ γίνεται ὠραιότερα, γοητευτικωτέρα, οὕτω φρονῶ ὅτι καὶ διὰ τὰ αἰσθήματα τῆς καρδίας, διὰ τὰ ἐθνικὰ ἰδεώδη, διὰ τὴν λεβεντιά τοῦ Ἀγῶνος, τὴν παλληκαριά τῆς ξηρᾶς καὶ τοὺς ἡρωϊσμοὺς τῆς θαλάσσης, ἀρμόζει μᾶλλον ἡ γλῶσσα τοῦ λαοῦ, ἡ γλῶσσα τῶν πατέρων μας.

Ὁ ἓνας Κύριος παραπονεῖται ὅτι δὲν δύναται νὰ ἐκφράσῃ τὰ λεπτότερα φιλοσοφικὰ διανοήματά του διὰ τῆς δημώδους γλώσσης ! Ἐχει πολλὰ βλέπετε καὶ δὲν μπορεί νὰ τὰ ἐκφράσῃ ! Ὁ ἄλλος παραπονεῖται ὅτι δὲν δύναται νὰ περιγράψῃ ναυμαχίαν μὲ τὴν δημώδη ! Τὸν γεννάδαν ! Καὶ ὅμως δὲν πιστεύω νὰ ὑπάρχῃ ἐν τῷ κόσμῳ γλῶσσα ἐκτὸς βεβαίως τῆς ἰταλικῆς, ἥτις νὰ εἴνε τόσο πλουσία εἰς ὅρους ναυτικούς, εἰς θαλασσινοὺς τύπους, ὅσον ἡ γλῶσσα τῶν νήσων, ἡ ἀληθής, ἡ γνήσια γλῶσσα τοῦ ἔθνους.

Ἐν μόνον ἐλάττωμα ἔχει, ὦ λογιώτατοι. Ἐν ᾧ εἴνε πλουσιωτέρα τῆς γαλλικῆς καὶ τῆς ἀγγλικῆς κατὰ τὰς λέξεις, κατὰ τοὺς τύπους, καθ' ὅλα, δὲν ἔχει τὴν εὐτυχίαν, ὅπως ἐκεῖναι, νὰ ὀμιλῇται ὑπὸ τόσο ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων. Ἴδου ἡ μόνη πτωχεία της. Ἐὰν ἡ ἐλληνικὴ γλῶσσα ὀμιλεῖτο ὑπὸ τριακοσίων ἑκατομμυρίων, ὅπως ἡ ἀγγλική, τότε ἀμφιβάλλω ἂν ὑπῆρχον ὅλα αὐτὰ τὰ ζητήματα τῆς διγλωσσίας καὶ τῆς τριγλωσσίας. Τότε θὰ ὑπῆρχε ἐλληνικὴ φιλολογία ἀξιοπρεπεστέρα. Οἱ συγγραφεῖς θὰ ἔγραφον καὶ θάντεμεθοντο. Αἱ ἐκδόσεις θὰ κατεβροχθίζοντο ἀνὰ ἑκατομμύρια. Οἱ ποιηταὶ θὰ ἐπληρώνοντο μίαν λίραν ἀγγλικὴν κατὰ στίχον, ὅπως οἱ Λαυρεῖων, ὅστις καλεῖται καὶ laureatus. Οἱ φιλόλογοι ἐν Ἑλλάδι δὲν θὰ ἦσαν dilettanti καὶ θὰ ἀπέζων ἐκ τῆς δια-

νοητικῆς τῶν ἐργασίας ἐπαρκῶς, ὥστε νὰ μὴ τοὺς ἀφαιρῶσι τὸν ἰδρωτὰ τῶν οἱ ἐκδύται τῶν περιοδικῶν καὶ τῶν ἡμερολογίων.

Ὁ δὲ Σουρῆς μας θὰ ἐγένετο ἐκατομμυριοῦχος οὐχὶ μόνον τῶν στίχων, ἀλλὰ καὶ τοῦ χατήματος, καὶ δὲν θὰ ἠναγκάζετο νὰ γράφῃ ἐφημερίδα ἔμμετρον διὰ νὰ ζήσῃ τὴν πολυάριθμον οἰκογένειάν του, ἀλλὰ θὰ συνέγραφεν ἔργα σοβαρὰ ὡς ὁ «Φασουλῆς Φιλόσοφος» πρὸς δόξαν ἑαυτοῦ καὶ τοῦ ἔθνους του.

Γεώργιος Στρατήγης.

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΚΑΛΟΣΓΟΥΡΟΣ

ΚΑΙ Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΑΥΤΟΥ

(Σημειώσεις ἐπαγορευτικὴ καὶ συμπληρωτικὴ)

Ἐν τῇ καταχωρισθείσῃ εἰς τὸ 1 φυλλάδιον τοῦ μηνὸς Σεπτεμβρίου ε. ε. τοῦ Παρνασσοῦ ἀξιολόγῳ ἱστορικῇ ἐκθέσει τῆς ἐν Ἀργεὶ σφαγῆς κατὰ τὸ 1833, γινομένου λόγου περὶ τοῦ Κερκυραίου ὑπολοχαγοῦ τοῦ πυροβολικοῦ τοῦ τουφεκισθέντος κατ' ἐκείνο τὸ ἔτος ὑπὸ τῶν Γάλλων, ἡμαρτημένως κατὰ τε τὸ ὄνομα καὶ τὸ ἐπώνυμον ἀποκαλεῖται οὗτος Νικόλαος Καλλισγοῦρος. Καὶ τὸ μὲν ἀληθὲς αὐτοῦ ὄνομα ἦτο Σπυρίδων, ὡς προκύπτει καταφανῶς καὶ ἐξ ἐπιστολῶν καὶ σημειώσεων καὶ ἄλλων ἐγγράφων σωζομένων παρὰ τῇ ἔτι ὑφισταμένῃ ἐν Κερκύρᾳ οἰκογενείᾳ. ἔτι δὲ καὶ τῆς προφορικῆς μαρτυρίας φίλων αὐτοῦ ἔτι ζώντων καὶ διαμενόντων αὐτόθι. τὸ δὲ ἐπώνυμον, δι' οὗ καὶ ἐκεῖνος ὑπεγράφετο καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἰωάννης, περὶ οὗ καὶ κατωτέρω γίνεται λόγος, καὶ πάντες ἔτι οἱ πρὸ αὐτοῦ, ὡς ἐκ παλαιῶν αὐτῶν αὐτογράφων δηλοῦται, ἦτο Καλосγοῦρος καὶ οὐχὶ Καλλισγοῦρος. Ἡμαρτημένως δὲ σημειοῦται πρὸς τούτοις καὶ ἡ ἡλικία αὐτοῦ. διότι γεννηθεὶς, ὡς ὑπὸ τοῦ βαπτιστικοῦ αὐτοῦ πιστοῦται, τῇ 10ῃ Ἰανουαρίου τοῦ 1807, ἦγε τότε τὸ 26ον καὶ οὐχὶ τὸ 32ον ἔτος τῆς ἡλικίας.

Κατὰ τὰ ἄλλα ἡ περιγραφή τοῦ τραγικοῦ συμβάντος καὶ τοῦ ἥθους τοῦ ἀτυχοῦς νέου συμφωνεῖ κατὰ πάντα πρὸς ὅσα γενικὰ ἐνθυμούμεθα ἐκ παραδόσεως τοῦ τε ἀδελφοῦ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἐξαδέλφου πρὸ ἱκανοῦ χρόνου τελευτήσαντων. Ἐκ τούτων ὁ τελευταῖος προσέθετε μόνον ὅτι φίλοι προέτειναν αὐτῷ νὰ συνεργήσωσιν εἰς ἀπόδρασιν καὶ ὅτι ἐκεῖνος ἀπέκρουσεν ὑπερηφάνως τὴν πρότασιν. Δύο δὲ φίλοι αὐτοῦ ἔτι ζῶντες ἐν